
Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DONALD, GRAEME

Misterele istoriei : adevărul despre miturile din trecutul nostru /

Graeme Donald ; trad. de Diana Trăncuță. - București : Didactica

Publishing House, 2020

ISBN 978-606-048-255-0

I. Trăncuță, Diana (trad.)

94

Didactica Publishing House

Bdul Splaiul Unirii nr. 16, Clădirea Muntenia Business Center,

etaj 5, 506, Sector 4, București

Comenzi și informații:

telefon/fax: +40 21 410.88.14; +40 21 410.88.10

e-mail: office@edituradph.ro

www.edituradph.ro

Tipar: ARTPRINT

Email: office@artprint.ro

MISTERELE ∞ ISTORIEI

**ADEVĂRUL DESPRE
MITURILE DIN TRECUTUL NOSTRU**

Graeme Donald

Traducere de Diana Trăncuță

București, 2020

Cuprins

Introducere	1
1. Perdele de fum.....	3
Ioana d'Arc: o himeră franțuzească.....	5
Elisabeta Báthory: adevărata Contesă Dracula.....	14
Doctorul James Barry: o deghizare necesară.....	21
Fantome și fețe pictate: mitul occidental al unor ninja îmbrăcați în negru	27
Papasa Ioana: o femeie pe tronul pescarului	35
Tokyo Rose: femeia care n-a fost să fie	44
Robin Hood: realitate sau folclor?	53
2. Călătorii de cunoaștere	61
Cartea minunilor: Marco Polo și telefonul fără fir	63
America: cine a ajuns primul acolo?.....	71
Inventând o minciună: cine a descoperit de fapt Australia?	79
Omul și mitul: revolta lui Bligh de pe Bounty	85
Vasul fantomă: <i>Mary Celeste</i> , misterioasa brigantină abandonată	93
Mergând fără picioare: megaliții din Insula Paștelui....	102
3. Mârșave ucideri.....	111
Cobra Cleopatrei: moartea ultimei regine a Egiptului.....	113
Sifilis sau Salieri: ucigașul lui Mozart	120

Țăranul care știa prea multe: moartea lui Rasputin.....	128
Cadavrul din pivniță: procesul neîntemeiat al doctorului Crippen	136
Lăsați în voia sorții: Romanovii și Revoluția	143
Afacerea Dreyfus: originea Turului Franței	149
4. Enigme ale ritualurilor și religiei ...	159
Misterul Marii Piramide: cine, cum și de ce.....	161
Inchiziția spaniolă: Legenda Neagră.....	170
Ridicarea acoperișului: diversele întrupări ale monumentului Stonehenge	179
5. Conflicte și catastrofe	189
Gaura Neagră din Calcutta: o minciună ivită din lăcomie.....	191
Invaziile conchistadorilor spanioli: incașii și irlandezii	197
Brigada Ușoară: o dispută familială aprinsă.....	204
Cine a stârnit Marele Incendiu din Chicago: vaca sau cometa?.....	212
Sinucidere prin procură: moartea generalului Gordon	219
Bombardamentul de la Guernica: prinderea Soldatului Căzut	226
Mulțumiri	237
Bibliografie	238
INDEX.....	240

Introducere

VOLTAIRE A SPUS cândva că istoricii nu sunt decât mahalagii care îi hărțuiesc pe morți, îi onorează pe cei dezonozați și îi defăimează pe cei vrednici, dar nepopulari în rândul celor care finanțează scrierea cărților de istorie.

Într-o anumită măsură, avea dreptate. Există evenimente majore din istorie care încă sunt relatate astăzi ca un haos de dezinformări contradictorii și opinii părtinitoare, ce-l lasă pe cititorul modern să găsească drumul spre adevăr printr-o negură înșelătoare. Când vine vorba de a reanaliza reputațiile unor personaje importante din trecutul nostru, unele ies la iveală, după observații mai amănunțite, fără lustrul nobleții, în vreme ce altele, considerate înainte scandaloase, ajung să fie în mod semnificativ mai puțin stigmatizate.

Rescrierea părtinitoare a istoriei include insuccesul aproape criminal al Șarjei Brigăzii Ușoare, care, pentru a salva aparențele, a trebuit să fie redefinit ca un exemplu strălucit de eroism indiscutabil al soldatului britanic obișnuit, precum și așa-zisul și monstruosul doctor Crippen, condamnat la spânzurătoare de un tânăr medic legist, hotărât să-și facă un renume. Sau povestea reală a

Elisabetei Báthory, femeia supranumită Contesa Dracula, care n-a fost nici pe departe o figură înspăimântătoare, așa cum a fost portretizată, ci, mai degrabă, o victimă a bogăției sale imense.

Când am scris această carte, preocuparea mea cea mai mare a fost să evit capcanele surselor părtinitoare, astfel că, indiferent de relevanța autorului unei anumite surse bibliografice, toate datele și informațiile au fost comparate cu alte opinii, atât similare, cât și contrare.

Acestea fiind spuse, în caz că vreun cititor identifică o eroare, voi face rectificările necesare fără niciun fel de problemă.

Graeme Donald

Perdele de fum

IOANA D'ARC: O HIMERĂ FRANȚUZEASCĂ

IOANA D'ARC APARE în multe relatări ca o eroină a începutului de secol XV. Se spune că a condus de nenumărate ori armatele franceze spre victorii împotriva invadatorilor englezi și aliaților burgunzi ai acestora, înainte să fie capturată, acuzată de vrăjitorie și arsă pe rug în piața din Rouen. Printre alte lucruri, se pare că aceasta n-a fost franțuzoaică, n-a comandat nicio armată, nici n-a luat parte la lupte și nu a fost executată pentru vrăjitorie. Cum au ajuns astfel de inexactități să construiască acest personaj iconic?

Ioana d'Arc s-a născut în 1412, la Domrémy, în provincia Lorena, un ducat anexat Franței abia în 1766. Tatăl ei a fost Jacques Darche, al cărui nume apare uneori ca Darx, Darc sau chiar Tarce, dar nu d'Arc, pentru că apostroful n-a fost niciodată folosit în numele franțuzesti din secolul al XV-lea și nu exista un anumit loc „Arc”, unde ar fi putut să-și aibă originea. Mama ei a fost Isabelle de Vothon, și atât ea, cât și Jacques au ales să fie cunoscuți după prenumele Romée, deși este incert care dintre ei, dacă a fost cazul, a mers în pelerinaj la Roma în scopul obținerii aprobării pentru folosirea unui astfel de nume. Fiica lor a fost botezată Jehannette, nu Jeanne/Ioana, și abia în secolul al XIX-lea a apărut numele de Jeanne d'Arc

sau Ioana d'Arc, dintr-o interpretare eronată a cuvântului „Darche”; în timpul vieții, a fost numită *La Pucelle*, „Fecioara”. Familia ei nu făcea parte dintr-un simplu neam de țărani; Jacques era un fermier cunoscut și un cetățean model. Se spune că a amenințat-o pe Jehannete c-o va strânge de gât „cu propriile mâini dacă se va duce în Franța”. Măcar de-aici putem deduce că oamenii din Domrémy se considerau oricum, dar nu francezi.

Multe povești despre Jehannete își au originea în cronicile descoperite la Notre Dame în secolul al XIX-lea, dar nu toți sunt convinși că aceste documente sunt autentice. Roger Caratini, considerat unul dintre cei mai prestigioși istorici ai Franței, afirmă următoarele:

Mă tem că foarte puțin din ceea ce noi, francezii, am învățat la școală despre Ioana d'Arc este adevărat... Se pare că ea a fost, aproape în întregime, creația Franței și a nevoii disperate de a găsi o figură patriotică în secolul al XIX-lea. Țara voia un erou, miturile revoluției erau toate prea sângeroase, iar Franța a inventat, mai mult sau mai puțin, povestea sfântului ei protector. Din păcate, realitatea este puțin diferită... Ioana d'Arc n-a jucat niciun rol în Războiul de o sută de ani sau, cel mult, a jucat unul minor. N-a fost eliberatoarea orașului Orléans, din simplul motiv că acesta nu a fost niciodată asediat. Iar englezii n-au avut nicio legătură cu moartea ei. Mă tem că Inchiziția și Universitatea din Paris sunt cele care au judecat-o și au condamnat-o... Mă tem că, de fapt, noi suntem cei care ne-am ucis eroul național.

Poate că avem o problemă cu englezii, dar nu este cazul în ceea ce o privește pe Ioana.

Vocile imaginare

Prea puțin interes a fost acordat – chiar și în Franța – personalității obscure a „Ioanei”, până la decizia lui Napoleon de a reînvia popularitatea ei. Dar, dacă într-adevăr ar fi fost în fruntea unor victorii atât de impresionante în Războiul de o sută de ani, unde sunt toate mărturiile pline de însuflețire ale soldaților ei? Tot ce avem este povestea vagă a unei tinere femei care auzea voci și „vedea lucruri”. Susținea că cele două „voci” erau cea a Sfintei Marina din Antiohia și cea a Sfintei Ecaterina din Alexandria și, deși în vremea ei realitatea acestor două sfinte era acceptată, s-a dovedit, fără urmă de îndoială, nici măcar a celui mai fervent hagiograf, că cele două n-au existat cu adevărat. Prin urmare, rămânem, cel mai probabil, cu o eroină imaginară, chipurile călăuzită de vocile altor două femei care n-au existat. Dar nimic din toate acestea n-au împiedicat-o să fie canonizată în 1920.

Caratini nu este în niciun caz singurul care o consideră pe Ioana o invenție de secol XIX sau, cel mult, „una dintre multele fecioare care urmau armata, purtând un drapel, pentru aceeași diurnă ca un arcaș”. La acel moment, Franța era în criză. Sprijiniți de aliații lor,

burgunzii, englezii dețineau controlul unor suprafețe vaste ale țării, lucru care a dus la relocarea curții franceze în mai sigurul oraș Chinon, din Loara. Dacă toată legenda este acceptată ca atare, atunci ar trebui să credem că o fată de șaisprezece ani, venită de la fermă, needucată, care abia putea să-și scrie numele, a călătorit până la Chinon și, identificându-l negreșit pe Delfin, care se ascundea printre curtenii săi, ca s-o testeze, i-a spus acestuia despre „vocile” ei și a repetat câteva profeții, după care a mers la război în fruntea armatei. Chiar dacă Delfinul ar fi fost suficient de țișnit să ia o asemenea decizie, e realist să credem că trupele experimentate aflate sub comanda ei ar fi urmat-o supuse, având în vedere că n-avea cunoștințe tactice și militare?

Ținând cont că Fecioara a fost subiectul propriei legende, este de neînțeles că prima lucrare biografică cuprinzând în detaliu viața ei a fost scrisă abia în secolul al XVII-lea, de Edmond Richer, decanul Facultății de Teologie a Universității Sorbona, din Paris, iar manuscrisul său a rămas nepublicat în arhive până în 1911. După Richer, următorul pasionat de subiect a fost Nicolas Lenglet Du Fresnoy, în 1753, urmat un secol mai târziu de Jules Quicherat, care a trudit din greu să producă o lucrare în cinci volume, acceptată de majoritatea ca opera exhaustivă despre viața, procesul și moartea Fecioarei. Dar ce fundamente au aceste trei lucrări? O primă scriere din secolul al XVII-lea, o a doua din secolul al XVIII-lea și una finală din secolul al XIX-lea cu greu pot constitui o înlănțuire neîntreruptă de observații și analize care duc înapoi spre începutul secolului al XV-lea.

Sunt mai multe interpretări greșite legate de legenda procesului său, care nu a rezultat din acuzațiile de vrăjitorie înaintate împotriva ei de Inchiziția franceză, o precursoră a mult mai infamei Inchiziții spaniole. Conform documentelor de la Notre Dame, amintite anterior, singura autoritate prezentă la proces a fost Jean LeMaître care, ignorând amenințările venite din partea contingentului englez, a ridicat obiecții cu privire la ilegalitatea și absurditatea procedurilor. Fecioara a fost judecată pentru că a pretins că vocile pe care le auzea erau divine și pentru că purta veșminte bărbătești, ce contraveneau dictatului exprimat în *Biblie*, în *Deuteronom*, capitolul 22, versetul 5, care interzicea orice fel de travesti. Mai erau și alte așa-zise acuzații legate de purtarea armurii și prezența în fruntea armatei, dar nici acestea nu par verosimile, pentru că, în secolele XIV și XV, femeile în armură

și conducătoare de armate erau mult mai des întâlnite decât am putea crede astăzi.

Jeanne de Montfort (d. 1374) a asigurat defensivă regiunii Hennebont înainte să pornească spre Brest, îmbrăcată în armură și în fruntea unei cavalerii de 300 de oameni. În lipsa soțului ei, în 1346, Philippa de Hainault, soția regelui englez Edward al III-lea, a condus armata împotriva a 12 000 de invadatori scoțieni; tot în secolul al XIV-lea, Jeanne de Belleville, Leoaica din Bretania, i-a atacat pe englezii care navigau în Canalul Mânecii și și-a condus armata spre nordul Franței; iar în 1383, nimeni altul decât Papa Bonifaciu scria cuvinte măgulitoare la adresa doamnelor genoveze care, înveșmântate în armură, au luptat în Cruciade. Margareta a Danemarcei, Jeanne de Penthièvre, Jacqueline de Bavaria, Isabella de Lorraine și Jeanne de Châtillon au purtat toate armură și au stat în fruntea armatelor la vremea lor. Chiar și trădătorii de burgunzi, aliații invadatorilor englezi și care au vociferat atâta la moartea Fecioarei, aveau trupe de artilerie formate din femei. Franța era împânzită de războinice în armuri și, dacă acest lucru nu l-a deranjat pe Papă, de ce clericii din Rouen s-ar fi înfuriat atât de tare în acest caz particular?

Mai multe suspiciuni sunt ridicate și de mărturiile respectivului proces de judecată, care o ilustrează pe învinuită drept o persoană coerentă și citită, care a intrat într-o dezbatere atât de erudită cu acuzatorii ei și a demonstrat o înțelegere profundă a celor mai delicate noțiuni teologice, încât a stârnit admirația dușmănoasă chiar și a celor care erau hotărâți s-o ardă pe rug. La

momentul așa-zisei judecăți, aceasta ar fi avut doar nouăsprezece ani, fiind încă analfabetă, astfel că asemenea cunoștințe impresionante par neverosimile. Pare clar și faptul că, dacă într-adevăr judecata și execuția au avut loc, Ioana nu a rămas neînduplecată până la final, așa cum spune legenda. În dimineața zilei de 24 mai 1431, a fost scoasă afară pentru a fi executată și, în fața unui sfârșit atât de macabru, a ales să se dezică de tot, în schimbul închisorii pe viață; a recunoscut că „vocile” nu erau divine și a promis să renunțe în viitor la veșmintele bărbătești. Abjurarea sa a fost acceptată, dar, când episcopii i-au făcut o vizită surpriză în închisoare, pe 29 mai, au găsit-o îmbrăcată din nou ca un bărbat și au declarat-o imediat eretică, condamnând-o la ardere pe rug ziua următoare. Se pare că asta s-a și întâmplat, fiind legată pe rug în Piața Veche din Rouen pe 30 mai 1431.

Însă, pentru a umbri și mai mult această ipoteză, unii susțin că așa-numita Fecioară nu a fost arsă la Rouen, pentru că documentele găsite în arhivele orașului arată că oficialii locali au autorizat o plată de 210 livre „pentru sprijinul oferit de ea în asediul orașului respectiv” pe 1 august 1439. Aceste documente extrem de suspecte au fost dezvăluite prima oară de politicianul francez François Daniel Polluche, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, și au fost confirmate în secolul următor de anticarul belgian Joseph Octave Delepierre. În 1898, E. Cobham Brewer, celebru pentru lucrarea *Brewer's Dictionary of Phrase and Fable*, scria:

Domnul Octave Delepierre a publicat un pamflet, intitulat *Doute Historique*, menit să nege ideea că Ioana d'Arc a fost arsă pe rug la Rouen pentru vrăjitorie. Acesta citează un document descoperit de Părintele Vignier în secolul al XVII-lea, în arhivele orașului Metz, pentru a demonstra că Ioana d'Arc a devenit soția nobilului des Armoise, alături de care locuia în Metz, devenind ulterior și mamă. Vignier a descoperit mai târziu în cușorul familiei contractul de căsătorie dintre Robert des Armoise, cavaler, și Jeanne d'Arcy, supranumită Fecioara din Orléans. În 1740, în arhivele Maison de Ville din Orléans au fost găsite mai multe acte ale unor plăți către anumiți mesageri, de la Ioana la fratele ei John, înregistrate în 1435 și 1436. Apare și un dar (din 1439) de la consiliul orașului pentru Fecioară, datorită ajutorului său dat în asediu. Domnul Delepierre a pus la dispoziție o mulțime de alte documente care confirmă același lucru și care arată că povestea supliciului său a fost inventată din disprețul față de englezi.

Mai sunt și alte surse care susțin că Ioana a trăit după anul 1431. Registrele vechi de la Maison de Ville, din Orléans, și *The Chronicle of the Dean of St Thibault-de-Metz* fac trimiteri la viața Ioanei de după Rouen. Polluche și-a expus argumentele în *Problème Historique sur la Pucelle d'Orléans* (1749), deschizându-i parțial drumul lui Delepierre, care și-a publicat prima oară descoperirile în *Athenaeum*, pe 15 septembrie 1855. În orice caz, par să existe destule îndoieli cu privire la veridicitatea poveștii

Ioanei d'Arc, iar marile semne de întrebare planează asupra fiecărui detaliu, de la numele și naționalitatea acesteia până la faptele, procesul și moartea ei.

